

Agnieszka Malkowska

Uniwersytet Szczeciński

e-mail: agnieszka.malkowska@wzieu.pl

ZNACZENIE USŁUG W HANDLU ZAGRANICZNYM WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

THE MEANING OF SERVICES IN THE INTERNATIONAL TRADE OF DOLNOŚLĄSKIE VOIVODESHIP

DOI: 10.15611/pn.2017.489.22

JEL Classification: F14, O18, O30

Streszczenie: W artykule poruszono problematykę handlu zagranicznego w aspekcie rozwoju regionów. Celem badań jest ocena znaczenia usług w wymianie międzynarodowej dla gospodarki regionu przygranicznego. Obszar terytorialny badań stanowiło województwo dolnośląskie. W pracy wykorzystano metodę analizy danych statystycznych w okresie 2010-2013. Przedstawiono analizę wymiany handlowej towarów i usług badanego regionu. Za pomocą wybranych wskaźników, w tym udział badanej jednostki w generowaniu eksportu i importu krajowego oraz stopy eksportu towarów i usług, podjęto próbę oceny roli usług w gospodarce województwa dolnośląskiego. Badania wykazały, że w międzynarodowej wymianie województwa dolnośląskiego rośnie udział usług, a maleje udział towarów. Wzrasta też otwartość tej gospodarki, co ma znaczenie dla jego rozwoju. Należy też uznać, że jest ważną determinantą rozwoju regionu.

Słowa kluczowe: międzynarodowa wymiana usług, międzynarodowa wymiana towarów, województwo dolnośląskie, obszar przygraniczny, rozwój regionów.

Summary: This article explores foreign trade from the point of view of regional development. The objective of this research is to assess the significance that an international exchange of services has for the economy of a borderline region. The research focuses on Dolnośląskie Voivodeship. The statistical data analysis method was used, covering the period from 2010 to 2013. Foreign trade in goods and services was analyzed in the article. Using selected indicators, including the goods and services export rate, an attempt was made at assessing the role of services in the economy of Dolnośląskie Voivodeship. The results of this research point to a growing share of services in the studied region's international trade. Moreover, its economy is becoming more and more open, which contributes to the region's development.

Keywords: international exchange of services, international exchange of goods, Dolnośląskie Voivodeship, border area, development of regions.

1. Wstęp

Wśród wielu pozytywnych aspektów, jakie niesie ze sobą globalizacja, jest możliwość szybkiego i efektywnego rozwoju różnych form aktywności gospodarczych. Do najszybciej rozwijających się dziedzin gospodarki, zaliczana jest wymiana międzynarodowa.

W wymianie międzynarodowej, oprócz towarów, coraz większego znaczenia nabierają usługi. Rosnąca rola usług przejawia się głównie w postaci wzrostu ich udziału w tworzeniu PKB oraz zwiększeniu obrotów usługami w handlu międzynarodowym [Śliwiński, Wróbel 2004, s. 272]. Potwierdzają to dane statystyczne, które jednoznacznie wskazują, że rośnie udział sektora usług w kształtowaniu produktu krajowego brutto większości państw świata. Udział usług w globalnym PKB kształtuje się na poziomie 68% [The World Bank 2016]. Z kolei średni udział eksportu i importu dóbr oraz usług komercyjnych w globalnym PKB wzrósł z poziomu 20% w 1995 roku do 30% w 2014 roku [WTO 2015, s. 19]. Również w Polsce udział sektora usług w PKB wykazywał systematyczny wzrost. Na początku lat 90. wynosił on nieco ponad 50%, w połowie lat 90. ponad 60%, by osiągnąć w roku 2008 niemal 70%, a w roku 2011 prawie 75% [Wróbel 2014, s. 307]. Udział eksportu w polskim PKB zwiększył się dwukrotnie w ciągu ostatniej dekady do ponad 45%, zaś udział Polski w obrotach światowego handlu zwiększył się w tym czasie 2,5-krotnie [*Polska wejdzie...*]. Niepodważalny jest fakt, że rola usług w gospodarkach poszczególnych krajów, w tym w Polsce, rośnie. Dodatkowo coraz większe znaczenie mają usługi w wymianie międzynarodowej. Korzyści z handlu zagranicznego uzyskują poszczególne kraje, a w ich ramach regiony, które wspierają i rozwijają wymianę międzynarodową, upatrując zwłaszcza w eksporcie możliwości budowania swojej regionalnej konkurencyjności.

Teoria wymiany międzynarodowej usług stanowi najmniej rozwiniętą część teorii międzynarodowej wymiany gospodarczej. Do tej pory nie sformułowano też ogólnej i wyczerpującej teorii handlu usługami w aspekcie międzynarodowym. Wiadomo jednak, że wymiana międzynarodowa ma znaczenie dla gospodarek regionów [zob. Malkowska, Malkowski 2017, s. 43-50]. Chociaż jak zwraca uwagę Komornicki [2006], liczba opracowań dotyczących wewnętrznej struktury regionalnej polskiego handlu zagranicznego jest w literaturze bardzo niewielka. Wśród najważniejszych przyczyn można wskazać: problem zdefiniowania pojęcia „usługa”, różnorodność ujęć i klasyfikacji rodzajów usług, także w aspekcie wymiany międzynarodowej, trudności w gromadzeniu danych statystycznych, co skutkuje ograniczonym dostępem lub brakiem szczegółowych danych statystycznych dla regionów w zakresie handlu zagranicznego. Pierwsze opracowanie statystyczne dotyczące rozwoju metodologii opracowywania informacji o wielkości importu i eksportu towarów oraz usług na poziomie województw zostało opublikowane przez GUS dopiero pod koniec 2015 roku [zob. GUS 2015].

2. Cel, zakres i metody badań

Celem artykułu jest ocena znaczenia usług w wymianie międzynarodowej dla gospodarki regionu przygranicznego, jakim jest województwo dolnośląskie. Obszar ten stanowi zakres terytorialny badań, a jego wybór wynika m.in. z dwóch przesłanek: po pierwsze, regiony przygraniczne niejako w sposób naturalny predystynowane są do rozwijania wymiany handlowej z partnerami zagranicznymi; po drugie, eksperci wskazują, że jest to region, gdzie następuje istotny rozwój rynku usług. Podjęto więc próbę weryfikacji następującej hipotezy: „Znaczenie usług w międzynarodowej wymianie handlowej województwa dolnośląskiego rośnie”.

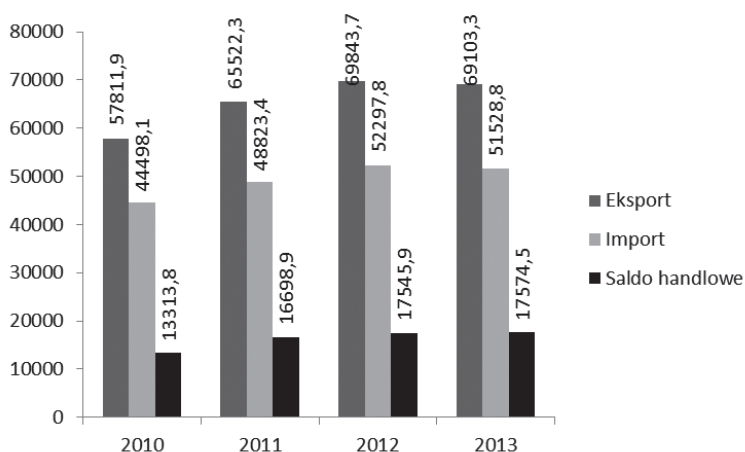
W artykule dokonano charakterystyki i analizy eksportu i importu w ujęciu wartościowym. W pracy przez pojęcie wymiany międzynarodowej należy rozumieć eksport i import wyłącznie towarów i usług.

Zakres czasowy badań obejmuje lata 2010-2013. Został on podyktowany dostępnością jednorodnych danych statystycznych. W artykule wykorzystano głównie informacje faktograficzne GUS.

W pracy zastosowano metodę analizy danych statystycznych oraz metodę opisową z elementami wnioskowania dedukcyjnego. Prezentację wyników wsparto techniką tabelaryczną oraz graficzną.

3. Międzynarodowa wymiana towarów województwa dolnośląskiego

Województwo dolnośląskie jest jednym z liderów w eksporcie towarów na tle kraju. W roku 2010 wartość eksportu towarów tego regionu wynosiła ponad 57,8 mld zł,

Rys. 1. Międzynarodowa wymiana towarów województwa dolnośląskiego w latach 2010-2013 (w mln zł)

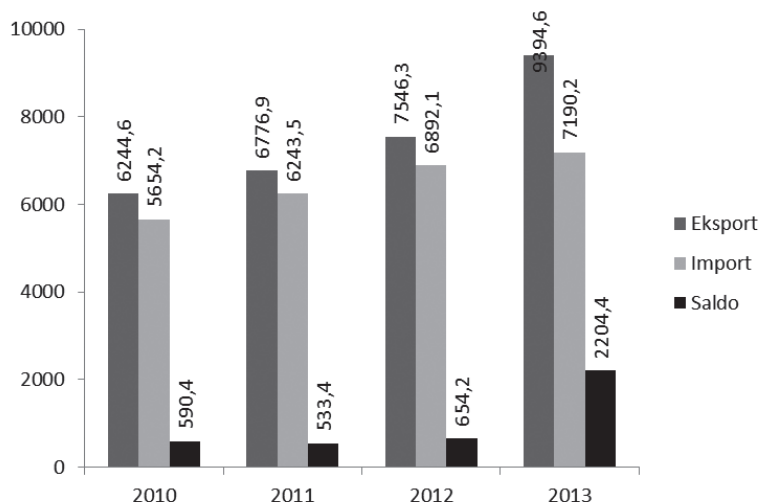
Źródło: opracowanie własne na podstawie [GUS 2015, s. 57-59].

a w roku 2013 już 69,1 mld zł, co oznacza wzrost o 19,5%. Analizując dane, można zauważyć także coroczne wzrosty wartości importu w badanym regionie, z wyjątkiem okresowych spadków w roku 2013. W roku 2013 nastąpił wzrost importu w porównaniu z rokiem bazowym, tj. 2010. Import towarów województwa dolnośląskiego zwiększył się w tym okresie o 7 mld zł (tj. 15,8%). Szczegółowe dane dotyczące eksportu, importu i sald towarowych dla województwa dolnośląskiego przedstawiono na rysunku 1.

W regionie dolnośląskim salda obrotów towarowych były w latach 2010-2013 zawsze dodatnie. Można więc przyjąć, że badany region osiągał trwałą nadwyżkę eksportu towarów w tym okresie. Należy jednak podkreślić, że sytuacja analizowanego regionu i tak była korzystniejsza w porównaniu z sytuacją w kraju, gdzie bilans handlowy Polski w całym okresie, od roku 2010 do roku 2013, był zawsze ujemny.

4. Międzynarodowa wymiana usług województwa dolnośląskiego

Wartość eksportu usług¹ województwa dolnośląskiego w wymianie międzynarodowej w latach 2010-2013 wzrosła znacząco, bo aż o 50,4% (tj. z 6244,6 mln zł do 9394,6 mln zł). Sytuacja w regionie w tym zakresie odzwierciedla ogólny trend światowy wzrostu udziału usług w wymianie międzynarodowej. Również analizując import usług², obserwuje się wzrosty w kolejnych latach. Wartość importu usług

Rys. 2. Międzynarodowa wymiana usług województwa dolnośląskiego w latach 2010-2013 (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie [GUS 2015, s. 36, 38].

¹ Przez pojęcie „eksport usług” należy rozumieć wartość usług nabytych od nierezydentów.

² Przez pojęcie „import usług” należy rozumieć wartość usług dostarczonych nierezydentom.

w badanym regionie wzrosła, ale tylko o 27,2% (zob. rys. 2). Dynamika wzrostu eksportu usług jest więc większa niż dynamika wzrostu importu usług.

W badanym regionie salda obrotów usługami były dodatnie w latach 2010-2013 i wzrosły w tym okresie ponad 3,7-krotnie. Województwo dolnośląskie osiągało więc trwałą nadwyżkę eksportu usług, co ma znaczenie dla gospodarki regionu. Warto dodać, że salda międzynarodowego handlu usługami dla Polski w latach 2010-2013 również były dodatnie.

5. Znaczenie międzynarodowej wymiany usług dla gospodarki województwa dolnośląskiego

Do analizy i oceny znaczenia wymiany międzynarodowej w gospodarce badanego regionu wykorzystano wybrane wskaźniki. Na początku porównano województwo dolnośląskie z pozostałymi województwami w kraju w ramach omawianego zakresu badań. Analizie poddano udział badanej jednostki w generowaniu eksportu i importu krajowego. Uwagę skoncentrowano na eksporcie, powszechnie uznawanym za „motor rozwoju” gospodarki.

Województwo dolnośląskie należy do grupy regionów, które mają największy udział w generowaniu eksportu krajowego. W przypadku towarów udział ten wzrósł z poziomu 12% w roku 2010 do 12,6% w roku 2013. Chociaż należy zauważyć, że w latach 2011-2012 był jeszcze większy i wynosił 13,6%. W roku 2010 badany region zajmował 3. miejsce w rankingu województw, uwzględniającym udział regionów w generowaniu eksportu krajowego towarów. Liderem było województwo śląskie (15,6%), a ostatnią lokatę zajmowało województwo podlaskie (0,9%). W roku 2013 dolnośląskie nadal zajmowało 3. pozycję (12,6%). Jednak nastąpiła tu zmiana lidera. Na pierwszym miejscu ulokowało się województwo mazowieckie (18,3), a na ostatnim (16. miejsce) województwo świętokrzyskie (1,3%).

W strukturze eksportu towarów województwa dolnośląskiego największe znaczenie mają: maszyny i urządzenia mechaniczne oraz ich części, kotły; miedź i wyroby z miedzi; maszyny i urządzenia elektryczne oraz ich części, rejestratory i odtwarzacze dźwięku oraz rejestratory i odtwarzacze obrazu i dźwięku; pojazdy nieszynowe oraz ich części i akcesoria oraz meble, pościel, materace, lampy, reklamy świetlne, budynki prefabrykowane. Główne kierunki geograficzne eksportu badanego regionu to: Niemcy, Republika Czeska, Wielka Brytania, Francja, Chiny [Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego].

Z kolei udział województwa dolnośląskiego w tworzeniu importu krajowego towarów zmniejszył się z 9,4% w roku 2010, do 9% w roku 2013. Tym samym region spadł w rankingu województw w omawianym zakresie z miejsca 4. na pozycję 5. Liderem w każdym roku było tutaj województwo mazowieckie (33,9% w roku 2010 i 33,7% w roku 2013). Najsłabszą pozycję miało województwo świętokrzyskie (0,7% w roku 2010 i 2013).

Tabela 1. Udział województwa dolnośląskiego w generowaniu krajowego eksportu i importu towarów i usług (w %)

Lata	Towary		Usługi	
	udział eksportu woj. dolnośląskiego w generowaniu eksportu krajowego	udział importu woj. dolnośląskiego w generowaniu importu krajowego	udział eksportu woj. dolnośląskiego w generowaniu eksportu krajowego	udział importu woj. dolnośląskiego w generowaniu importu krajowego
2010	12,0	9,4	6,3	6,3
2011	13,6	8,9	6,1	6,6
2012	13,6	9,2	6,1	6,6
2013	12,6	9,0	6,6	6,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie [GUS 2015, s. 57-59, 36, 38].

W przypadku usług udział eksportu województwa dolnośląskiego w generowaniu eksportu krajowego wzrósł z 6,3% w roku 2010 do 6,6% w roku 2013. Jednakże w rankingu województw badany region spadł z pozycji 6. na miejsce 7. Oznacza to, że w niektórych regionach kraju (tj. w województwach: podlaskim, pomorskim i wielkopolskim) dynamika wzrostu eksportu usług była większa. Niekwestionowanym liderem w tym zestawieniu jest województwo mazowieckie (43,2% w roku 2010 oraz 40,9% w roku 2013). Na ostatnim, 16. miejscu ulokowało się świętokrzyskie z wynikiem 0,7% w roku 2010 i 0,5% w roku 2013.

W gospodarce regionu dominują usługi związane z telekomunikacją i informatyką oraz usługi finansowe. Stąd do inteligentnych specjalizacji regionu o największym potencjale rozwojowym zaliczono m.in. technologie informacyjno-komunikacyjne. Eksperti podkreślają, że następuje transformacja regionu – województwo, które kojarzyło się głównie z przemysłem i bazowało na eksporcie surowców, coraz mocniej rozwija się w kierunku usług, nowoczesnych technologii i wyspecjalizowanej produkcji, np. elektroniki, AGD czy sektora *automotive* [zob. *Dolnośląskie ma szansę...* 2016].

Z kolei udział importu usług badanego regionu w generowaniu importu krajowego również wzrósł w badanym okresie (z 6,3% w roku 2010 do 6,6% w roku 2013). Województwo dolnośląskie lokowało się w tym zakresie zawsze na 4. pozycji. Niekwestionowanym liderem było tutaj województwo mazowieckie (42,4% w roku 2010 i 41,8% w roku 2013). Na ostatnim miejscu w rankingu było województwo świętokrzyskie (1,2% w roku 2010 i 1,1% w roku 2013).

Podsumowując należy wskazać, że województwo dolnośląskie ma znaczny udział w generowaniu eksportu i importu krajowego. O ile w przypadku towarów jego udział rośnie w generowaniu krajowego eksportu i maleje w generowaniu krajowego importu, o tyle w przypadku usług rośnie zarówno eksport, jak i import.

Wzrost znaczenia usług w handlu zagranicznym badanego regionu jest widoczny także w analizie struktury wymiany międzynarodowej (zob. tab. 2). Udział towarów w handlu zagranicznym regionu dolnośląskiego w latach 2010-2013 maleje zarówno

w eksporcie (z 90,3% do 88%), jak i imporcie (z 88,7% do 87,8%). Natomiast nawet analiza tak krótkiego okresu obrazuje wzrost udziału usług w wymianie międzynarodowej województwa dolnośląskiego, zarówno w eksporcie (z 9,7% do 12%), jak i imporcie (z 11,3% do 12,2%).

Tabela 2. Struktura eksportu i importu w wymianie międzynarodowej województwa dolnośląskiego (w %)

Lata	Struktura eksportu		Struktura importu	
	towary	usługi	towary	usługi
2010	90,3	9,7	88,7	11,3
2011	90,6	9,4	88,7	11,3
2012	90,2	9,8	88,4	11,6
2013	88,0	12,0	87,8	12,2

Źródło: obliczenia i opracowanie własne na podstawie [GUS 2015, s. 57-59, 36, 38].

Uzupełnieniem powyższych danych statystycznych jest wskaźnik znaczenia eksportu w gospodarce. Można tutaj posłużyć się tzw. stopą eksportu. Przedstawia ona relację wartości eksportu do wartości PKB [Brzeczek-Nester 2015, s. 19]. Stopa eksportu wskazuje pośrednio, w jakim stopniu gospodarka jest proeksportowa.

Stopa eksportu towarów obliczona dla województwa dolnośląskiego wynosiła w 2013 roku 49% i zmalała w stosunku do roku bazowego (o 4,6 pkt proc.). Spadek stóp eksportu towarów dla badanej jednostki należy ocenić negatywnie. Otwartość gospodarki badanego regionu nieznacznie maleje. Jednakże należy zauważyć, że analizowany wskaźnik dla Polski był we wszystkich badanych latach zdecydowanie niższy niż dla województwa dolnośląskiego. Tym samym otwartość gospodarki Polski była dużo mniejsza niż otwartość gospodarki województwa dolnośląskiego.

Relatywnie wysoka stopa eksportu badanego regionu może być związana także ze znacznym udziałem firm z kapitałem zagranicznym realizującym działalność eks-

Tabela 3. Relacja wartości eksportu względem produktu krajowego brutto (PKB) dla Polski i województwa dolnośląskiego w latach 2010-2013 (w %)

Lata	Eksport/PKB			
	towary		usługi	
	Polska	województwo dolnośląskie	Polska	województwo dolnośląskie
2010	28,2	53,6	6,8	5,8
2011	30,7	55,6	7,1	5,8
2012	31,6	57,0	7,6	6,2
2013	33,2	49,0	8,6	6,7

Źródło: obliczenia i opracowanie własne na podstawie [GUS 2015, s. 57-59, 36, 38; GUS, Bank Danych Lokalnych].

portową. Udział eksportu towarów podmiotów z kapitałem zagranicznym w eksporcie towarów ogółem w województwie dolnośląskim w roku 2010 wyniósł 57,6%, w roku 2014 już 67,5% [Malkowska 2017, s. 70].

Z kolei stopa eksportu usług dla badanego regionu wynosiła 5,8% w roku 2010 i 6,7% w roku 2013, co oznacza wzrost o 0,9 pkt proc. Wzrost stopy eksportu usług województwa dolnośląskiego należy ocenić pozytywnie. Dodać należy, że stopa eksportu usług obliczona dla Polski również rosła w badanym okresie (z 6,8% do 8,6%) i była we wszystkich latach wyższa niż dla analizowanego regionu. Otwartość gospodarki Polski była większa niż otwartość gospodarki województwa dolnośląskiego. Przy czym należy pamiętać, że ponad 40% eksportu usług w kraju przypada na województwo mazowieckie.

6. Zakończenie

Województwo dolnośląskie uznawane jest za jedno z najszybciej rozwijających się w kraju. Jednym z kluczowych elementów charakteryzujących gospodarkę tego regionu jest dynamiczny rozwój sektora usług. Trend ten widoczny jest także w handlu zagranicznym województwa dolnośląskiego. Region ten należy do czołówki eksporterów nie tylko towarów, ale i usług.

Badania wykazały, że w międzynarodowej wymianie województwa dolnośląskiego rośnie udział usług, a maleje udział towarów. W latach 2010-2013 rosła także stopa eksportu usług w analizowanym regionie, co świadczy o rosnącej otwartości tej gospodarki. Rozwój wymiany międzynarodowej w województwie dolnośląskim przyczynia się do budowania powiązań z innymi gospodarkami, zwłaszcza europejskimi. Tym samym należy też uznać, że jest ona ważną determinantą rozwoju regionu.

W badanym regionie przygranicznym należy spodziewać się dalszego wzrostu eksportu usług w kolejnych latach. Rozwój międzynarodowej wymiany usług, zwłaszcza tych cechujących się innowacyjnością, jest szansą na jeszcze większą niż do tej pory dynamikę rozwoju województwa dolnośląskiego.

Literatura

- Brzęczek-Nester D., 2015, *Polski eksport w latach 1999-2014 – kluczowe tendencje w ujęciach ilościowym, branżowym i geograficznym*, [w:] Drelich-Skulska B., Michalczyk W., Domiter M. (red.), *Globalizacja – gra z dodatnim czy ujemnym wynikiem?*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Dolnośląskie ma szansę na podium w eksporcie*, 2016, <https://firmoweewolucje.money.pl/eksport-import/dolnoslaskie-ma-szanse-na-podium-w-eksporcie> (25.04.2017).
- GUS, 2015, *Handel zagraniczny w województwach (NTS 2). Raport końcowy*, Centrum Badań i Edukacji Statystycznej GUS, Jachranka, październik 2015, <http://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/statystyka-dla-polityki-spojnosci/realizacja-prac-metodologicznych-analiz-ekspertyz-oraz-prac-badawczych-na-potrzeby-polityki-spojnosci/inne-prace-badawcze> (27.04.2017).

- GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> (28.04.2017).
- Komornicki T., 2006, *Eksport w ujęciu regionalnym jako miernik rozwoju przemysłu*, Prace Komisji Geografii Przemysłu, nr 8.
- Malkowska A., 2017, *Eksport jako czynnik rozwoju województw zachodniego pogranicza Polski*, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, t. XVIII, z. 2, cz. III.
- Malkowska A., Malkowski A., 2017, *Eksport jako czynnik rozwoju województw wschodniego pogranicza Polski*, *Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis, Oeconomica*, 333(86)1, s. 43-50.
- Polska wejdzie do grupy bogatych krajów, jeśli zwiększy eksport*, <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/polska-wejdzie-do-grupy-bogatych-krajow-,149,0,1804181.html> (28.04.2017).
- Śliwiński K., Wróbel A., 2004, *Jednolity rynek usług wspólnoty – konsekwencje dla Polski*, [w:] Haliżak E. (red.), *Polityka zagraniczna i wewnętrzna państwa w procesie integracji europejskiej*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Warszawa.
- The World Bank, 2016, <http://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TETC.ZS> (27.04.2017).
- Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Handel zagraniczny, <http://www.umwd.dolny-slask.pl/gospodarka/handelzagraniczny> (25.04.2017).
- Wróbel A., 2014, *Rola sektora usług w rozwoju społeczno-gospodarczym i kształtowaniu gospodarki opartej na wiedzy w Polsce*, *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, nr 37.
- WTO, 2015, *International Trade Statistics 2015. Special focus: World trade and the WTO: 1995-2014*, https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2015_e/its2015_e.pdf (15.04.2017).